

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΛΑΝΑΓΚΑΝ

ΒΡΑΒΕΙΟ BOOKER 2014

Το
ΜΟΝΟΠΑΤΙ
για τα
ΒΑΘΗ
του
ΒΟΡΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: THE NARROW ROAD TO THE DEEP NORTH

Από τις Εκδόσεις Chatto & Windus, Λονδίνο 2014

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το μονοπάτι για τα βάθη του βορρά**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Richard Flanagan

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιώργος Μπλάννας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασαπίδης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

© Richard Flanagan, 2013

All rights reserved.

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2015, 4.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1243-6

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1244-3

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατ'αποιονδήποτε τρόπο ή μέσω αντιγραφή, φωτοαντύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΛΑΝΑΓΚΑΝ

Το
ΜΟΝΟΠΑΤΙ
ΓΙΑ ΤΟ
ΒΑΘΗ
ΤΟΥ
ΒΟΡΡΑ

*Μετάφραση:
Γιώργος Μπλάνας*

*Στον αιχμάλωτο san byaku san jugo** (335)

* Τριακόσια τριάντα πέντε ολογράφως στην ιαπωνική. (Σ.τ.Μ.)

Μητέρα, γράφουν ποιήματα

*Πάουλ Τσέλαν**

* Paul Celan [1920-1970]. Γερμανοεβραίος ποιητής. Βίωσε τη φρίκη των ναζιστικών στρατοπέδων εξόντωσης. Η ποίησή του μεταφέρει αυτό το βίωμα, αν και με εξαιρετικά πρωτοποριακή συμβολική επεξεργασία, η οποία του χάρισε περίοπτη θέση στη γερμανική και παγκόσμια λογοτεχνία. Ο συγκεκριμένος στίχος ανήκει στο ποίημα *Λούπινο*, το οποίο ο Τσέλαν απευθύνει στη μητέρα του – που δεν επιβίωσε του εγκλεισμού της σε γερμανικό στρατόπεδο. (Σ.τ.Μ.)

Μια μέλισσα
βγαίνει τρεκλίζοντας
από την παιωνία.

*Μπασό**

* Matsuo Basho [1644-1694] Ιάπωνας ποιητής, ανανεωτής του χαϊκού, του οποίου έθεσε τους κανόνες – που ισχύουν μέχρι σήμερα. (Σ.τ.Μ.)

Γιατί στην αρχή των πραγμάτων υπάρχει πάντα φως; Οι πρώτες αναμνήσεις του Ντορίγκο Έβανς ήταν γεμάτες ήλιο. Ο ήλιος πλημμύριζε την αίθουσα της ξύλινης εκκλησίας όπου βρισκόταν με τη μητέρα και τη γιαγιά του. Εκτυφλωτικό το φως, κι αυτός να κάνει στράτα πέρα-δώθε, μπαινοβγαίνοντας στις ανυπέρβλητα φιλόξενες αγκαλιές των γυναικών. Τον αγαπούσαν εκείνες οι γυναίκες. Κι ήταν σαν να βουτούσε στη θάλασσα και να ξαναγύριζε στην ακρογιαλιά. Ακούραστα.

Ο Θεός να σ' έχει καλά, λέει η μητέρα του και τον αφήνει να φύγει από την αγκαλιά της. Ο Θεός να σ' έχει καλά, αγόρι μου.

Πρέπει να ήταν 1915 ή 1916 κι αυτός ενός ή δύο ετών. Οι σκιές ήρθαν αργότερα και είχαν το σχήμα ενός χεριού που υψωνόταν, με το μαύρο του περιγράμμα να σικιτά στο λιπαρό φως μιας λάμπας κηροζίνης. Ο Τζάκι Μαγκουάιρ καθόταν στη μικρή, σκοτεινή κουζίνα των Έβανς κι έκλαιγε. Κανείς δεν έκλαιγε τότε, εκτός από τα μωρά. Ο Τζάκι Μαγκουάιρ ήταν γέρος: σαραντάρης ίσως –μπορεί και μεγαλύτερος– και προσπαθούσε να σκουπίσει τα δάκρυα από το βλογιοκομμένο πρόσωπό του με την ανάποδη του χεριού του. Ή μήπως με τα δάχτυλά του;

Μόνο το κλάμα του ήταν σταθερό στη μνήμη του Ντορίγκο Έβανς: ένας ήχος σαν να έσπαζε κάτι. Ο επιβραδυνόμενος ρυθμός του του θύμιζε τα πίσω πόδια ενός κουνελιού που ξύνουν τη γη καθώς πνίγεται από τη θηλιά που το γράπωσε – τον μόνο παρόμοιο ήχο που άκουσε ποτέ. Ήταν εννέα ετών, είχε μπει μέσα για να δείξει στη μητέρα του μια φουσκάλα με αίμα στον αντίχειρά του και δεν είχε με τι άλλο να το παρομοιάσει. Είχε δει ένα

μεγάλο άνδρα να κλαίει άλλη μια φορά μόνο. Η σκηνή τον είχε αποσβολώσει. Ο αδελφός του, ο Τομ, γύριζε από τη Γαλλία, από τον Μεγάλο Πόλεμο. Κατέβηκε από το τρένο. Πέταξε τον γυλιό του στην καυτή σκόνη, δίπλα στις γραμμές όπου περίμενε ο κόσμος, και ξέσπασε απότομα σε κλάματα.

Παρακολουθώντας τον αδελφό του, ο Ντορίγκο Έβανς αναρωτήθηκε τι μπορούσε να κάνει ένα μεγάλο άνδρα να βάλει τα κλάματα. Αργότερα, το κλάμα έγινε απλώς επιβεβαίωση συναισθήματος και το συναίσθημα η μόνη πυξίδα στη ζωή. Το συναίσθημα έγινε της μόδας και η συγκίνηση, ένα θέατρο στο οποίο οι άνθρωποι ήταν ηθοποιοί που είχαν ξεχάσει πια ποιοι ήταν εκτός σκηνής.

Ο Ντορίγκο Έβανς θα ζούσε αρκετά για να δει όλες αυτές τις αλλαγές. Και θα θυμόταν μια εποχή όπου οι άνθρωποι ντρέπονταν να κλαίνε, φοβούνταν την αδυναμία που μαρτυρούσε το κλάμα, το πρόβλημα στο οποίο αναφερόταν. Θα ζούσε για να δει ανθρώπους να εκθειάζονται για πράγματα καθόλου αξιέπαινα, απλώς επειδή η αλήθεια συγκρουόταν με τα συναισθήματά τους.

Το βράδυ που γύρισε σπίτι ο Τομ, έκαψαν τον κάρβουνο σε μια υπαίθρια εορταστική πυρά. Ο Τομ δεν είπε τίποτα για τον πόλεμο, για τους Γερμανούς, τα αέρια, τα τεθωρακισμένα και τα χαρσώματα, για τα οποία είχαν ακούσει. Ο Τομ δεν είπε τίποτα απολύτως. Τα συναισθήματα ενός ανθρώπου δεν αντιστοιχούν πάντα στα γεγονότα της ζωής. Μερικές φορές δεν αντιστοιχούν σε τίποτα απολύτως. Απλώς στεκόταν εκεί με το βλέμμα καρφωμένο στις φλόγες.

2

Ο ευτυχισμένος άνθρωπος δεν έχει παρελθόν· ο δυστυχισμένος δεν έχει τίποτε άλλο. Στα γεράματά του, ο Ντορίγκο Έβανς δεν

ήταν βέβαιος αν το είχε διαβάσει κάπου ή το είχε σκεφτεί μόνος του. Κλεισμένος στον πλασματικό κόσμο του, μπερδεμένος και συντετριμμένος, αδυσώπητα συντετριμμένος. Πέτρα-χαλίκι-σκόνη-λάσπη-πέτρα... κι έτσι πάει ο κόσμος, όπως συνήθιζε να λέει η μητέρα του, όταν της ζητούσε να του εξηγήσει πώς έγινε ο κόσμος, τούτο και τ' άλλο. Ο κόσμος είναι, έλεγε εκείνη. Απλώς είναι, αγόρι μου. Προσπαθούσε να ξεκολλήσει την πέτρα από ένα βράχο, για να φτιάξει ένα φρούριο να παίζει, όταν μια μεγαλύτερη πέτρα έπεσε στον αντίχειρά του, προκαλώντας μια μεγάλη ματωμένη φουσκάλα που χτυπούσε στον ρυθμό της καρδιάς του, κάτω από το νύχι του.

Η μητέρα του τον έφερε στο τραπέζι της κουζίνας, όπου το φως της λάμπας ήταν πιο δυνατό, και αποφεύγοντας το παράξενο βλέμμα του Τζάκι Μαγκουάιρ, σήκωσε τον αντίχειρα του γιου της στο φως. Ανάμεσα στους λυγμούς του, ο Τζάκι Μαγκουάιρ κάτι έλεγε. Την προηγούμενη βδομάδα, η γυναίκα του είχε πάρει με το μικρότερο παιδί τους το τρένο για το Λόνσεστον και δεν ξαναγύρισε.

Η μητέρα του Ντορίγκο πήρε το μαχαίρι για το κρέας. Η κόψη του ήταν καλυμμένη με κιτρινωπό πηγμένο αρνίσιο λίπος. Έχωσε την αιχμή του στα κάρβουνα της εστίας. Ένα μικρό δαχτυλίδι καπνού αναδύθηκε και η κουζίνα γέμισε με τη βαριά μυρωδιά καμένου αρνιού. Τράβηξε το μαχαίρι απ' τη φωτιά. Στην πυρακτωμένη αιχμή του οι νιφάδες της στάχτης σπίθιζαν, πριν γίνουν καθαρό ασήμι και χαθούν – ένα θέαμα που φάνηκε ταυτόχρονα μαγικό και τρομακτικό στον Ντορίγκο.

Στάσου ακίνητος, είπε εκείνη, πιάνοντας το χέρι του και κρατώντας το τόσο σφιχτά, που τον ανησύχησε.

Ο Τζάκι Μαγκουάιρ έλεγε πώς πήρε το ταχυδρομικό τρένο και πήγε να την ψάξει στο Λόνσεστον, αλλά δεν τη βρήκε πουθενά. Η πυρωμένη αιχμή άγγιξε το νύχι του Ντορίγκο Έβανς και άρχισε να καπνίζει, καθώς η μητέρα του άνοιξε μια καυτή τρύπα στη βάση του νυχιού του. Άκουσε τον Τζάκι Μαγκουάιρ να λέει:

Εξαφανίστηκε από προσώπου γης, κυρία Έβανς.

Ο καπνός έδωσε τη θέση του σε λίγο σκούρο αίμα, που ανάβλυσε από τον αντίχειρά του, κι ο πόνος της αιμάτινης φουσκάλας και ο τρόμος για το πυρωμένο μαχαίρι του κρέατος χάθηκαν.

Δρόμο, είπε η μητέρα του, σπρώχνοντάς τον ελαφρά μακριά από το τραπέζι. Δρόμο τώρα, νεαρέ.

Εξαφανίστηκε! επανέλαβε ο Τζάκι Μαγκουάιρ.

Όλα αυτά συνέβαιναν τον καιρό που ο κόσμος φάνταζε απέραντος και ήταν η Τασμανία – συγκεκριμένα μία από τις πιο ξεχασμένες και απομονωμένες εσχατιές της: το Κλίβελαντ, ο οικισμός των σαράντα τόσων ψυχών όπου ζούσε ο Ντορίγκο Έβανς: ένα παλιό χωριό αναμόρφωσης καταδίκων που πήρε την κάτω βόλτα και λησμονήθηκε και τώρα επιβίωνε σαν σιδηροδρομική διακλάδωση: μια χούφτα κίτρια γεωργιανού ρυθμού που κατέρρεαν και σκόρπια ξύλινα αγροτόσπιτα με βεράντες, καταφύγιο για όσους άντεξαν έναν αιώνα εξορίας και λήθης.

Πλαισιωμένο από πυκνούς πιπερώδεις ενκάλυπτους και λυγερές ασημένιες ακακίες που χόρευαν αργά μέσα στο λιοπύρι, αυτό το καταφύγιο ήταν ζεστό και σκληρό το καλοκαίρι και σκληρό –απλώς σκληρό– τον χειμώνα. Ο ηλεκτρισμός και το ραδιόφωνο δεν είχαν φτάσει ακόμη εκεί και τίποτα δεν έδειχνε πως βρισκόταν στη δεκαετία του 1920 και όχι στα 1880 ή στα 1850. Πολλά χρόνια αργότερα, ο Τομ, ένας άνθρωπος κάθε άλλο παρά επιρρεπής στην αλληγορία, σπρωγμένος ίσως –κατά τη γνώμη του Ντορίγκο– από τον επικείμενο θάνατό του και τον σχετικό τρόπο των γέρων, πως όλη η ζωή δεν είναι παρά αλληγορία και η πραγματική ιστορία δεν είναι εδώ, είπε πως ζούσαν το ατέλειωτο φθινόπωρο ενός ετοιμοθάνατου κόσμου.

Ο πατέρας του Ντορίγκο ήταν φροντιστής στα τρένα και η οικογένειά του ζούσε πλάι στις γραμμές, σ' ένα ξύλινο αγροτόσπιτο που ανήκε στους Κρατικούς Σιδηροδρόμους της Τασμανίας. Το καλοκαίρι, όταν τους τελείωνε το νερό, άρχιζαν να βγάζουν από τη δεξαμενή για τις ατμομηχανές. Κοιμούνταν σκεπασμένοι

με τα δέρματα των οπόσουμ που έπιαναν και τρέφονταν κυρίως με τα κουνέλια που κυνηγούσαν και τα γουάλαμπις που πυροβολούσαν και τις πατάτες που καλλιεργούσαν και το ψωμί που έψηναν. Ο πατέρας του, που επέζησε της οικονομικής ύφεσης της δεκαετίας του 1890 και είδε ανθρώπους να πεθαίνουν από αστία στους δρόμους του Χόμπαρτ, δεν μπορούσε να πιστέψει πως η τύχη του τον είχε οδηγήσει τελικά σ' έναν τέτοιο παράδεισο για εργάτες. Στις λιγότερο αισιόδοξες στιγμές του, έλεγε επίσης: «Ζεις σαν σκύλος και πεθαίνεις σαν σκύλος».

Ο Ντορίγκο Έβανς γνώριζε τον Τζάκι Μαγκουάιρ από τις διακοπές που έκανε μερικές φορές με τον Τομ. Για να πάει στον Τομ, ανέβαινε στο κάρο του Τζο Πάικ από το Κλίβελαντ και κατέβαινε στη στροφή για την Κοιλιάδα Φίνγκαλ. Καθώς ο Γκρέισι—όπως έλεγε το γέρικο καματερό άλογό του ο Τζο—τριπόδιζε καλοπροαίρετα, ο Ντορίγκο ταλαντευόταν πέρα-δώθε και φανταζόταν τον εαυτό του να παίρνει το σχήμα μιας κλάρας ευκάλυπτου που συστρεφόταν ξέφρενα σαν φίδι για να αγγίξει τον απέραντο γαλάζιο ουρανό. Ανάσαινε νοτισμένη φλούδα δέντρου και ξερά φύλλα και παρακολουθούσε τις παρέες των πράσινων και κόκκινων παπαγάλων που κάγχαζαν από ψηλά. Ρουφούσε το κελάηδημα των τρυποφρακτών και των μελισσοφάγων, το τσίριγμα των τζο-γουίτις, που έσκαζε σαν καμουτσίκι στον αέρα, τις σπλές του Γκρέισι στη γη, το κουδούνισμα των χαλιναριών και των μεταλλικών αλυσίδων, το τριξίμο των δερμάτινων ινιών και των ξύλινων αξόνων και του κάρου... ένα σύμπαν εντυπώσεων που επέστρεφε κάθε τόσο στα όνειρά του.

Ακολουθούσαν τον παλιό δρόμο για τις άμαξες, πέρα από το αμαξοστάσιο των ιππήλατων οχημάτων, που έθεσε σε αχρηστία ο σιδηρόδρομος, σχεδόν ερείπιο πια, στο οποίο ζούσαν κάμποσες εξαθλιωμένες από τη φτώχεια οικογένειες, συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας του Τζάκι Μαγκουάιρ. Μια φορά κάθε λίγες μέρες ένα σύννεφο σκόνης ανήγγελλε τον ερχομό ενός αυτοκινητού και τα παιδιά πετάγονταν από το δάσος και το αμαξο-

στάσιο, για να κυνηγήσουν το θορυβώδες σύννεφο, μέχρι να πάρουν φωτιά τα πνευμόνια τους και να γίνουν βαριά σαν μολύβι τα πόδια τους.

Στη στροφή για την Κοιλιάδα Φίνγκαλ, ο Ντορίγκο Έβανς γλιστρούσε από το κάρο, έγενεφε αντίστοιχ στον Τζο και στον Γκρέισι και συνέχιζε με τα πόδια προς το Λίγουελιν, μια πολίχνη που δεν είχε να επιδειξεί άλλο από το μέγεθός της: σαφώς μικρότερο από το μέγεθος του Κλίβελαντ. Μόλις έφτανε στο Λίγουελιν, ξέκοβε νοτιοανατολικά μέσα από τα περιφραγμένα λιβάδια και βρισκόντας τον προσανατολισμό του από τον μεγάλο, χιονοσκεπαστο ορεινό όγκο του Μπεν Λόμοντ, χωνόταν στο δάσος με κατεύθυνση τη χιονισμένη περιοχή, πίσω από το Μπεν, όπου εργαζόταν ο Τομ –δύο βδομάδες στη σειρά, μία ρεπό– στήνοντας παγίδες για οπόσουμ. Μεσημέρι προς απόγευμα, έφτανε στο σπίτι του Τομ, μια σπηλιά φωλιασμένη σε μια προστατευμένη απότομη στροφή, κάτω από μια κορυφογραμμή. Η σπηλιά ήταν ελαφρώς μικρότερη από την κουζίνα τους, με τη χαμηλή κεκλιμένη οροφή, και στο ψηλότερο σημείο της ο Τομ μπορούσε να σταθεί όρθιος μόνο με το κεφάλι σκυφτό. Είχε σχήμα ωοειδές και η είσοδός της προστατευόταν από μια βραχώδη προεξοχή, πράγμα που σήμαινε πως μπορούσε να καίει εκεί μέσα φωτιά όλη νύχτα, ζεσταίνοντας τον χώρο.

Μερικές φορές ο Τομ, που ήταν πια λίγο παραπάνω από είκοσι χρονών, έπαιρνε μαζί του τον Τζάκι Μαγκουάιρ στη δουλειά. Ο Τομ, που είχε ωραία φωνή, τραγουδούσε συχνά ένα-δυο τραγούδια τη νύχτα και ύστερα, δίπλα στη φωτιά, ο Ντορίγκο έπιανε κάποια παλιά *ενημερωτικά δελτία* και τεύχη του *Smith's Weekly** –που απάρτιζαν όλη κι όλη τη βιβλιοθήκη τους– και διάβαζε δυνατά στον Τζάκι Μαγκουάιρ, που δεν μπορούσε να διαβάσει, και στον Τομ, που έλεγε πως μπορούσε. Τους άρεσαν πο-

* *Smith's Weekly*: αυστραλιανή εφημερίδα-περιοδικό ποικίλης ύλης με πατριωτικό προσανατολισμό. (Σ.τ.Μ.)

λύ η στήλη με τις συμβουλές και οι μπαλάντες του δάσους, που τις θεωρούσαν το ίδιο *έξυπνες* ή ακόμη και *εξυπνότερες* πού και πού. Έπειτα από λίγο καιρό, ο Ντορίγκο άρχισε ν' απομνημονεύει ποιήματα από ένα σχολικό βιβλίο του, που λεγόταν *Ο αγγλικός Παρνασσός*. Το αγαπημένο τους ήταν ο «Οδυσσέας» του Τένισον.*

Εκεί πλάι στη φωτιά, μ' ένα πλατύ χαμόγελο να κυριαρχεί στο βλοιοκομμένο πρόσωπό του, που αστραποβολούσε σαν φρεσκοψημένη πουτίγκα δαμάσκηνου, ο Τζάκι Μαγκουάιρ έλεγε: Ω, αυτοί οι αλλοτινοί! Μπορούν ν' αρμαθιάζουν τις λέξεις πιο σφιχτά από την μπρούντζινη θηλιά που στραγγαλίζει το κουνέλι!

Και ο Ντορίγκο δεν έλεγε στον Τομ τι είχε δει μια βδομάδα προτού εξαφανιστεί η κυρία Τζάκι Μαγκουάιρ: τον αδελφό του με το χέρι του χωμένο κάτω από τη φούστα της, καθώς εκείνη –μια μικρόσωμη, εξωτικά μελαπή και γεμάτη ένταση γυναίκα– στηριζόταν στο κοτέτσι πίσω από το αμαξοστάσιο. Το πρόσωπο του Τομ ήταν χωμένο στον λαιμό της. Ήξερε πως ο αδελφός του τη φιλούσε.

Για πολλά χρόνια, ο Ντορίγκο σκεφτόταν συνέχεια την κυρία Τζάκι Μαγκουάιρ, της οποίας δεν έμαθε ποτέ το πραγματικό όνομα, το όνομα που ήταν σαν το φαγητό που ονειρευόταν καθημερινά στα στρατόπεδα ΑΠ** – πάντα εκεί και πάντα κάπου αλλού· να πιέξει το κρανίο του λες και ήθελε να πεταχτεί έξω: κάτι που εξαφανιζόταν, όταν φανταζόταν πως άπλωνε το χέρι προς το μέρος του. Ύστερα από κάμποσο καιρό τη σκεφτόταν λιγότερο. Και μετά καθόλου.

* Alfred Tennyson [1809-1892]. Ένας από τους δημοφιλέστερους Άγγλους ποιητές. Στο ποίημά του «Οδυσσέας» εμφανίζεται για πρώτη φορά στην παγκόσμια λογοτεχνία το θέμα: το ταξίδι είναι που μετράει, καθώς ο Οδυσσέας του, επιστρέφοντας στην Ιθάκη, δεν μπορεί να προσαρμοστεί στην ασάλευτη ζωή του βασιλιά και οικογενειάρχη και αποφασίζει να συνεχίσει τις περιπλανήσεις του. (Σ.τ.Μ.)

** POW: Prisoner/s of War [Αιχμάλωτος/οι Πολέμου]. (Σ.τ.Μ.)

3

Ο Ντορίγκο ήταν ο μόνος από την οικογένειά του που κατάφερε να βγάλει το δημοτικό σχολείο –έστω και στα δώδεκά του– και μάλιστα να πάρει υποτροφία για το γυμνάσιο του Λόνσεστον. Ήταν πιο μεγάλος από τ' άλλα παιδιά της τάξης του. Την πρώτη μέρα, στο μεσημεριανό διάλειμμα, κατέληξε στον χώρο που λεγόταν πάνω αυλή: μια επίπεδη περιοχή με ξερό χορτάρι, σκόνη, φλούδες δέντρων, φύλλα και κάμποσους ευκάλυπτους σε μιαν άκρη. Είδε τα μεγαλύτερα αγόρια της Τρίτης και της Τετάρτης –κάποια είχαν ήδη φαβορίτες και σχηματισμένους ανδρικούς μας– να παρατάσσονται σε δυο πρόχειρες σειρές και ν' αρχίζουν τις αγκωνιές, τις σπρωξιές και τους ελιγμούς: ένα είδος χορού πρωτόγονης φυλής. Ύστερα άρχισε η μαγεία του κλότσα κλότσα. Ένα αγόρι κλοτσούσε την μπάλα από τη σειρά του στην άλλη σειρά, στην απέναντι πλευρά της αυλής. Κι όλα τ' αγόρια εκείνης της σειράς έτρεχαν μπουλούκι καταπάνω στην μπάλα και πηδούσαν στον αέρα, προσπαθώντας να την πιάσουν. Κι όποιος τα κατάφερε καλύτερα σ' αυτή τη λυσσαλέα μάχη, ήταν ξαφνικά ιερός και απαραβίαστος κι έπαιρνε το λάφυρο: το δικαίωμα να κλοτσήσει την μπάλα πίσω στην άλλη σειρά, κι όλα ξανάρχιζαν με τον ίδιο τρόπο.

Έτσι πέρασε το μεσημεριανό διάλειμμα. Αναπόφευκτα, τα μεγαλύτερα αγόρια υπερίσχυσαν, κατακτώντας τους περισσότερους βαθμούς: παίρνοντας τις περισσότερες κλοτσιές. Μερικά από τα μικρότερα αγόρια πήραν λίγους βαθμούς και κλοτσιές, ενώ πολλά έναν ή και κανέναν.

Ο Ντορίγκο δεν πήρε στιγμή το βλέμμα του από κείνο το πρώτο παιχνίδι. Ένα παιδί της Πρώτης του είπε ότι έπρεπε να είσαι τουλάχιστον στη Δευτέρα, πριν σου δοθεί μια ευκαιρία στο κλότσα κλότσα – τα μεγάλα αγόρια ήταν πολύ δυνατά και πολύ γρήγορα. Δεν το 'χαν σε τίποτα να χτυπήσουν με τον αγκώνα τους

ένα κεφάλι, με τη γροθιά τους κάποιο πρόσωπο, με το γόνατό τους μια πλάτη, για ν' απαλλαγούν από έναν αντίπαλο. Ο Ντορίγκο πρόσεξε ορισμένα μικρότερα αγόρια να περιφέρονται μερικά βήματα πίσω από το μπουλούκι, έτοιμα ν' αρπάξουν σαν όρνια την πρώτη ψηλοκρεμαστή μπαλιά που θα περνούσε πάνω από τη συμπλοκή των μπουλουκιών.

Τη δεύτερη μέρα προστέθηκε κι αυτός στα όρνια. Την τρίτη, βρισκόταν πίσω από το μπουλούκι, όταν ξεχώρισε –πάνω από τους ώμους τους– ένα ασταθές βολέ να έρχεται ψηλοκρεμαστό προς το μέρος του. Μισόκλεισε τα μάτια για να δει καθαρά μέσα στην αντηλιά και κατάλαβε πως η μπάλα ήταν δική του. Μπορούσε να μυρίσει τα μυριμήγια στους ευκάλυπτους και ένιωθε τις εφιαλτικές σκιές των κλαδιών τους να χάνονται πίσω του, καθώς χύθηκε καταπάνω στο μπουλούκι. Ο χρόνος επιβράδυνε, βρήκε άνετα τον χώρο που χρειαζόταν στο σημείο του συνωστισμού, στο οποίο έσπευδαν τώρα τα μεγαλύτερα και δυνατότερα αγόρια. Θεωρούσε δεδομένο πως η μπάλα που κρεμόταν από τον ήλιο ήταν δική του και το μόνο που είχε να κάνει ήταν να πηδήξει ψηλά. Το βλέμμα του ήταν καρφωμένο στην μπάλα και όταν ένιωσε πως, αν συνέχιζε να τρέχει, θα την έχανε, πήδησε ψηλά. Πάτησε στην πλάτη ενός αγοριού, γονάτισε στους ώμους ενός άλλου και υψώθηκε υπέρλαμπρος, λουσμένος στο τέλειο φως του ήλιου, πάνω απ' όλα τα παιδιά. Στο αποκορύφωμα της πάλης του, τα μπράτσα του τεντώθηκαν ψηλά, ένιωσε την μπάλα να φτάνει στα χέρια του και κατάλαβε πως μπορούσε πια ν' αφήσει τη χώρα του ήλιου.

Αγκαλιάζοντας την μπάλα σφιχτά, προσγειώθηκε με την πλάτη τόσο δυνατά, ώστε σχεδόν του κόπηκε η πνοή. Παίρνοντας κοφτές ανάσες, σηκώθηκε και στάθηκε εκεί στη λιακάδα, με την οβάλ μπάλα στα χέρια, έτοιμος να περάσει σ' ένα μεγαλύτερο κόσμο.

Καθώς πισωπάτησε, το μπουλούκι άνοιξε ευλαβικά χώρο γύρω του.

Ποιος διάολος είσαι εσύ; ρώτησε ένα μεγάλο αγόρι.

Ο Ντορίγκο Έβανς.

Αυτό ήταν εκπληκτικό, Ντορίγκο. Δική σου η κλοτσιά.

Η μυρωδιά της φλούδας ευκάλυπτου, το έντονο γαλάζιο φως του μεσημεριού της Τασμανίας –τόσο αιχμηρό, που έπρεπε να μισοκλείνεις συνεχώς τα μάτια σου για να μην τυφλωθείς–, η λαύρα του ήλιου στο στεγνό δέρμα του, οι αδρές, κοντές σκιές των άλλων, η αίσθηση να στέκεις ολόχαρος στο κατώφλι ενός καινούργιου σύμπαντος, πριν καλά καλά χορτάσεις την οικειότητα και την ασφάλεια του παλιού σου... όλα αυτά τα αντιλαμβανόταν όπως την καυτή σκόνη, τον ιδρώτα των άλλων αγοριών, το γέλιο και την παράξενη γνήσια χαρά του να είναι με άλλους.

Κλότσα την! άκουσε κάποιον να φωνάζει. Κλότσα τη γαμημένη, πριν χτυπήσει το κουδούνι και τελειώσουν όλα.

Ο Ντορίγκο Έβανς κατάλαβε μέχρι τις πιο κρυφές γωνιές του είναι του πως όλη του η ζωή ήταν ένα αδιάκοπο ταξίδι με προορισμό εκείνη τη στιγμή που υψώθηκε στον ήλιο και πήρε θάρρος για να συνεχίσει. Τίποτα, ποτέ δε θα ήταν τόσο πραγματικό γι' αυτόν. Η ζωή ποτέ ξανά δε θα είχε τέτοιο νόημα.

4

Παμπόνηροι είμαστε, έτσι; είπε η Έμι. Ήταν ξαπλωμένη δίπλα του στο δωμάτιο του ξενοδοχείου, δεκαοκτώ χρόνια από τότε που είχε δει τον Τζάκι Μαγκουάιρ να κλαίει μπροστά στη μητέρα του. Τύλιγε στο δάχτυλό της τα κοντά κατσαρά μαλλιά του, καθώς της απάγγελλε τον «Οδυσσέα». Το δωμάτιο βρισκόταν στο τρίτο πάτωμα ενός ρημαγμένου ξενοδοχείου και άνοιγε σε μια βεράντα με μεγάλο βάθος, που έκρυβε τη θέα του δρόμου και της παραλίας και τους δημιουργούσε την ψευδαίσθηση πως κρέμονταν πάνω από τον Νότιο Ωκεανό, του οποίου τα νερά άκουγαν να χτυπούν με πάταγο και να σέρνονται ακατάπαυστα από κάτω.

Είναι ένα τέχνασμα, είπε ο Ντορίγκο. Σαν να βγάξεις ένα νόμισμα από το αυτί κάποιου.

Όχι, δεν είναι.

Όχι, συμφώνησε ο Ντορίγκο. Δεν είναι.

Τι είναι λοιπόν;

Ο Ντορίγκο δεν ήταν σίγουρος.

Και οι Έλληνες, οι Τρώες, τι είναι όλα αυτά; Ποια είναι η διαφορά;

Οι Τρώες ήταν οικογένεια. Χάνουν.

Και οι Έλληνες;

Οι Έλληνες;

Ε, τι, οι Κίσσες της Αδελαιδάς;* Φυσικά, οι Έλληνες. Αυτοί τι είναι;

Βία. Οι Έλληνες όμως είναι οι ήρωές μας. Νικάνε.

Γιατί;

Εκείνος δεν ήξερε ακριβώς γιατί.

Υπήρχε το κόλπο τους, φυσικά, είπε. Ο Δούρειος Ίππος, μια προσφορά στους θεούς, στην οποία κρυβόταν ο θάνατος – το ένα μέσα στο άλλο.

Τότε, γιατί δε μισούμε τους Έλληνες;

Εκείνος δεν ήξερε ακριβώς γιατί. Όσο πιο πολύ το σκεφτόταν, τόσο περισσότερο δεν μπορούσε να είναι καθόλου βέβαιος γιατί έπρεπε να γίνει αυτό, ούτε γιατί η οικογένεια των Τρώων είχε καταδικαστεί. Είχε την αίσθηση πως οι θεοί ήταν απλώς ένα άλλο όνομα για τον χρόνο, αλλά ένιωθε πως θα ήταν βλακώδες να ισχυριστεί κάτι τέτοιο – όσο τουλάχιστον να τονίσει πως δεν μπορούμε ποτέ να υπερισχύσουμε των θεών. Ωστόσο, στα είκοσι επτά του, που σε λίγο θα γίνονταν είκοσι οκτώ του, ήταν ήδη κάπως μοιρολάτρης – ως προς τη δική του μοίρα, αν όχι και ως προς τη μοίρα των άλλων. Ήταν λες και η ζωή μπορούσε να καταδειχθεί, αλ-

* Port Adelaide Magpies: ποδοσφαιρική ομάδα της Αδελαιδάς, από το 1870. (Σ.τ.Μ.)

λά όχι και να εξηγηθεί, με αποτέλεσμα οι λέξεις που δεν έλεγαν τα πράγματα με τ' όνομά τους να είναι γι' αυτόν οι πιο ειλικρινείς.

Κοίταζε πάνω από το γυμνό κορμί της Έιμι, πάνω από τη στεφανωμένη με μικροσκοπικές τρίχες καμπύλη ανάμεσα στο στήθος και στον γοφό της, πέρα από τη φθαρμένη δίφυλλη μπαλκονόπορτα με το ξεφλουδισμένο λευκό χρώμα, εκεί όπου το φως του φεγγαριού σχημάτιζε στην επιφάνεια του νερού ένα στενό δρόμο, που δραπέτευε από τη ματιά του σε αετόμορφα σύννεφα με ολάνοιχτα φτερά. Ήταν λες και τον περίμενε.

*Αφού το πήρα απόφαση,
πανιά θ' ανοίγω κατά κει που βασιλεύει ο ήλιος,
και λούζονται της Δύσης τ' άστρα, ώσπου να πεθάνω.**

Γιατί αγαπάς τόσο πολύ τις λέξεις; άκουσε την Έιμι να ρωτά.

Η μητέρα του είχε πεθάνει από φυματίωση όταν εκείνος ήταν δεκαεννιά. Δε βρισκόταν δίπλα της. Δεν ήταν καν στην Τασμανία, αλλά στην ηπειρωτική χώρα, με υποτροφία για να σπουδάσει ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης. Στην πραγματικότητα, τους χώριζε παραπάνω από μια θάλασσα. Στο Κολέγιο του Όρμοντ είχε γνωρίσει ανθρώπους από σπουδαίες οικογένειες, υπερήφανους για επιτεύγματα διακεκριμένων αγγλικών δυναστειών, πολύ παλαιότερων από τη δημιουργία του κράτους της Αυστραλίας. Μπορούσαν να φτιάξουν καταλόγους με τις γενεές, τα πολιτικά αξιώματα, τις επιχειρήσεις και τους γάμους, τα αρχοντικά και τις κτηνοτροφικές μονάδες τους. Μόνον όταν γέρασε, κατάφερε να δει πως όλα αυτά δεν ήταν παρά μυθιστορήματα, πολύ μεγαλύτερα από το μεγαλύτερο που έγραψε ο Τρόλοπ.**

* Α. Τένισον: «Οδυσσέας». (Σ.τ.Μ.)

** Anthony Trollope [1815-1882]. Άγγλος πεζογράφος –από τους κορυφαίους της βικτωριανής περιόδου– ο οποίος συνήθιζε να γράφει εκτενείς σειρές μυθιστορημάτων με πολιτικά και κοινωνικά θέματα. (Σ.τ.Μ.)

Από μίαν άποψη, ήταν ολοφάνερα ανιαρό· από μίαν άλλη, εξαιρετικά γοητευτικό. Δεν είχε ξανασυναντήσει ανθρώπους με τόση αυτοπεποίθηση. Οι εβραίοι και οι καθολικοί ήταν κατώτεροι, οι Ιρλανδοί άσχημοι, οι Κινέζοι και οι Αβορίγινες δεν ήταν καν άνθρωποι. Δεν προβληματίζονταν γι' αυτά. Τα ήξεραν σίγουρα. Τα παράξενα πράγματα τον κατέπλησσαν πάντα: τα πέτρινα σίπια τους, τα βαριά μαχαιροπίρουνά τους, η άγνοιά τους για τη ζωή των άλλων, η τυφλότητά τους μπροστά στην ομορφιά του φυσικού κόσμου... Αγαπούσε την οικογένειά του, αλλά δεν ήταν υπερήφανος γι' αυτούς. Το κύριο κατόρθωμά τους ήταν η επιβίωση. Θα του έπαιρνε μια ζωή για να εκτιμήσει πόσο μεγάλο ήταν ετούτο το κατόρθωμα. Εκείνη την εποχή όμως, συγκρίνοντάς τη με τους τίτλους, τον πλούτο, την κτηματική περιουσία και τη φήμη που συναντούσε πρώτη φορά σε ανθρώπους, του φαινόταν αποτυχία. Και για να μη φανεί πως ντροπέταν, έμενε απλώς μακριά τους μέχρι τον θάνατο της μητέρας του. Στην κηδεία της δεν έκλαψε.

Έλα τώρα, Ντόρι, είπε η Έιμι. Γιατί το έκανες αυτό; Χάιδεψε με το δάχτυλό της τον μηρό του.

Ύστερα άρχισε να φοβάται τους κλειστούς χώρους, τα πλήθη, τα τραμ, τα τρένα και τους χορούς, όσα τον ανάγκαζαν να καταφεύγει μέσα του και του στερούσαν το φως. Δεν μπορούσε ν' ανασάνει. Την άκουγε να τον φωνάζει στα όνειρά του.

Νεαρέ, έλεγε. Έλα εδώ, νεαρέ.

Όμως εκείνος δεν πήγαινε. Σχεδόν απέτυχε στις εξετάσεις. Διάβαζε και ξαναδιάβαζε τον «Οδυσσέα». Έπαιζε ποδόσφαιρο γυρεύοντας το φως, τον κόσμο που είχε δει φευγαλέα στην αίθουσα της εκκλησίας, ανεβαίνοντας ξανά και ξανά προς τον ήλιο, ώσπου έγινε αρχηγός ομάδας και γιατρός, χειρουργός, και βρέθηκε σ' εκείνο το κρεβάτι με την Έιμι, παρακολουθώντας το φεγγάρι ν' ανατέλλει πάνω από την κοιλάδα της κοιλιάς της. Διάβαζε και ξαναδιάβαζε τον «Οδυσσέα».

*Η μέρα σβήνει, βγαίνει αργά η ολόγιομη σελήνη.
Το πέλαγο το απέραντο, με χίλιες γλώσσες λέει:
Εμπρός, ανοίξτε τα πανιά για έναν καινούργιο κόσμο!**

Αρπαζόταν από το φως στην αρχή των πραγμάτων. Διάβαζε και ξαναδιάβαζε τον «Οδυσσέα». Κοίταξε πάλι την Έμι.

Ήταν το πρώτο όμορφο πράγμα που γνώρισα ποτέ, είπε ο Ντορίγκο Έβανς.

5

Όταν ξύπνησε, μια ώρα αργότερα, εκείνη είχε βάψει τα χείλη της κερασί, είχε βάλει μάσκα στα γαλάζια μάτια της και είχε πιάσει τα μαλλιά της ψηλά, αποκαλύπτοντας σε όλη του τη γλύκα το πρόσωπό της που είχε σχήμα καρδιάς.

Έμι;

Πρέπει να φύγω.

Έμι...

Εξάλλου...

Μείνε.

Γιατί;

Εγώ...

Γιατί; Αυτό το έχω ακούσει...

Σε θέλω. Κάθε στιγμή που μπορώ να σ' έχω, σε θέλω.

...πολλές φορές. Θ' αφήσεις την Έλλα;

Εσύ θ' αφήσεις τον Κιθ;

Πρέπει να φύγω. Είπα πως θα είμαι εκεί σε μια ώρα. Είναι βραδιά τράπουλας. Το πιστεύεις;

* Α. Τένισσον: «Οδυσσέας». (Σ.τ.Μ.)

Θα γυρίσω.
Θα γυρίσεις;
Ναι.
Κι ύστερα;
Είναι μυστικό.
Για μας;
Όχι... Ναι... Όχι... για τον πόλεμο... Είναι στρατιωτικό μυστικό.
Τι;
Φεύγουμε. Την Τετάρτη.
Τι;
Σε τρεις μέρες...
Ξέρω πότε είναι η Τετάρτη. Για πού;
Για τον πόλεμο.
Πού;
Πού να ξέρουμε!
Πού πηγαίνετε;
Στον πόλεμο. Είναι παντού ο πόλεμος – δεν είναι;
Θα σε ξαναδώ;
Εγώ...
Εμείς; Κι εμείς;
Έιμι...
Ντόρι, θα σε ξαναδώ;

6

Ο Ντορίγκο Έβανς ένωσε να περνούν πενήντα χρόνια με το ασθματικό ανατρίχιασμα κάποιας μονάδας κατάψυξης. Το χάπι της στηθάγχης έκανε ήδη τη δουλειά του, το σφίξιμο στο στήθος του υποχωρούσε, το μυρμηγκιασμα στο χέρι του χάθηκε και πα-

ρόλο που κάποια παράλογη εσωτερική ταραχή –υπεράνω παντός φαρμάκου– παρέμενε ακόμη στην τρεμάμενη ψυχή του, ένιωσε αρκετά καλά για να επιστρέψει από το κοινό λουτρό του ξενοδοχείου στο υπνοδωμάτιο.

Πηγαίνοντας προς το κρεβάτι, κοίταξε τον γυμνό της ώμο με την απαλή σάρκα και την καμπύλη, που ποτέ δεν έπαψε να τον συναρπάζει. Εκείνη ανασήκωσε λίγο ένα πρόσωπο τσαλακωμένο από τον ύπνο και ρώτησε:

Τι έλεγες;

Καθώς ξάπλωσε και άπλωσε το χέρι του στο κορμί της, κατάλαβε πως αναφερόταν στην κουβέντα που έκαναν νωρίτερα, πριν αποκοιμηθεί. Μακριά –περιφρονώντας λες τους μελαγχολικούς ήχους της αυγής που μπαινόβγαιναν απαλά στο δωμάτιο– ένα αυτοκίνητο μαρσάρισε βάρβαρα.

Του Ντάρκι, ψιθύρισε στην πλάτη της, λες και ήταν προφανές για ποιο πράγμα της μιλούσε· ύστερα, συνειδητοποιώντας πως δεν ήταν, πρόσθεσε: Του Γκάρντινερ. Το κάτω χείλος του σκάλωνε στο δέρμα της καθώς μιλούσε. Δεν μπορώ να θυμηθώ το πρόσωπό του.

Όχι όπως το δικό σου, είπε εκείνη.

Δε βγάζει νόημα αυτό, σκέφτηκε ο Ντορίγκο Έβανς. Ο Ντάρκι πέθανε κι αυτό δε βγάζει κανένα νόημα. Κι αναρωτήθηκε γιατί δεν μπορούσε να γράψει κάτι τόσο ολοφάνερο, τόσο απλό. Κι αναρωτήθηκε γιατί δεν μπορούσε να θυμηθεί το πρόσωπο του Ντάρκι Γκάρντινερ.

Είναι αναπόφευκτο του κερατά, συνέχισε εκείνη.

Εκείνος χαμογέλασε. Ποτέ δεν κατάλαβε απόλυτα γιατί χρησιμοποιούσε εκφράσεις όπως του κερατά. Ήξερε πως κατά βάθος ήταν χυδαίες, αλλά η ανατροφή της απαιτούσε τέτοιες γραφικές γλωσσικές ιδιορρυθμίες. Πίεσε τα γέρικα στεγνά χείλη του στη σάρκα του ώμου της. Τι υπήρχε σ' αυτή τη γυναίκα που τον έκανε ακόμη και τώρα να τρέμει σαν ψάρι;

Δεν μπορώ ν' ανάψω την τηλεόραση ή ν' ανοίξω ένα περιοδι-

κό και να μην πεταχτεί αυτή η μεταρόλα, συνέχισε εκείνη, δείχνοντας ξετρελαμένη με το αστείο της.

Και ο Ντορίγκο Έβανς είδε το πρόσωπό του –που δεν τον είχε απασχολήσει ποτέ– παντού. Από τότε που το δημόσιο ενδιαφέρον στράφηκε πάνω του (πριν από δυο δεκαετίες, σε μια τηλεοπτική εκπομπή για το παρελθόν του), το πρόσωπό του βρισκόταν οπουδήποτε, από επιστολόχαρτα φιλανθρωπικών ιδρυμάτων μέχρι αναμνηστικά κέρματα, και τον κοίταζε. Μυταρόλας, σασιτισμένος, ελαφρώς ακατάστατος, με τα κάποτε κατσαρά μαλλιά του τώρα ένα αραιό λευκό κύμα. Στην ηλικία που εν πολλοίς χαρακτηρίζεται ως *δύση της ζωής*, εκείνος ανέβαινε για άλλη μια φορά στο φως.

Εντελώς ανεξήγητα –για τον ίδιο– τα τελευταία χρόνια έγινε ήρωας πολέμου, διάσημος και περίφημος χειρουργός, η δημόσια εικόνα μιας εποχής και μιας τραγωδίας, θέμα βιογραφιών, θεατρικών έργων και ντοκιμαντέρ· αντικείμενο σεβασμού, θρησκευτικής λατρείας και κολακείας. Καταλάβαινε πως μοιραζόταν ορισμένα χαρακτηριστικά, συνήθειες και πράξεις με τον κλασικό ήρωα πολέμου. Δεν ήταν όμως τέτοιος. Απλώς είχε περισσότερες νίκες στο παιχνίδι με τον θάνατο και δεν απέμεναν πια αρκετοί υποψήφιοι για τον τιμητικό τίτλο του ΑΠ. Το ν' αρνηθεί τον σεβασμό έμοιαζε να προσβάλλει τη μνήμη εκείνων που είχαν πεθάνει. Δεν μπορούσε να το κάνει αυτό. Κι επιπλέον, δεν είχε πια το κουράγιο.

Όπως και να τον χαρακτήριζαν: ήρωα, δειλό, απατεώνα, ελάχιστη σημασία είχε. Εκείνος ανήκε πια σ' έναν κόσμο όλο και πιο μακρινό, όλο και πιο φασματικό. Συνειδητοποιούσε πως τον θαύμαζε το έθνος, μόνον όταν απελπιζόταν από τη συμπεριφορά των νεότερων συνεργατών του, οι οποίοι τον αντιμετώπιζαν σαν απόμαχο χειρουργό, και όταν διαισθανόταν την απέχθεια των άλλων γιατρών, που καίτοι είχαν κατορθώσει κι αυτοί τα ίδια πράγματα σε άλλα στρατόπεδα ΑΠ, ήταν πεπεισμένοι πως τους έλειπε αυτό το κάτι το οποίο του έδινε περίοπτη θέση, την αγάπη του έθνους.

Ανάθεμα εκείνο το ντοκιμαντέρ, είπε.

Τότε όμως δεν τον ένοιαζε η δημοσιότητα. Ίσως μυστικά και να την απολάμβανε λιγάκι. Τώρα όχι. Είχε γνώση των επικριτών του. Κυρίως διαπίστωσε πως συμφωνούσε μαζί τους. Η φήμη του σήμαινε γι' αυτόν πως οι δημιουργοί της στερούνταν αντίληψης. Απέφυγε όσα θεωρούσε καταφανή λάθη της ζωής, όπως την πολιτική και το γκολφ. Ωστόσο, η προσπάθειά του ν' αναπτύξει μια νέα χειρουργική τεχνική για την αφαίρεση καρκινωμάτων από το έντερο ήταν ανεπιτυχής και –το χειρότερο– ενδέχεται να οδήγησε έμμεσα στον θάνατο κάμποσους ασθενείς. Κάποτε άκουσε τυχαία τον Μείζον να τον αποκαλεί χασάπη. Ίσως, κοιτάζοντας πίσω, να είχε ενεργήσει ριψοκίνδυνα. Αν όμως πετύχαινε, ήξερε πως θα τον εκθείαζαν για την τόλμη και τη διορατικότητά του. Το γεγονός πως ήταν αμετανόητος γυναικάς –και συνεπώς απατεώνας– αποτελούσε σκάνδαλο ιδιωτικό: δεν ενδιέφερε το ευρύ κοινό. Εντούτοις, η άνεση και η προθυμία με την οποία έλεγε ψέματα, χειραγωγούσε και εξαπατούσε τους άλλους, μπορούσαν να σοκάρουν ακόμη και τον ίδιο. Ένιωθε πως αντικειμενικά δεν είχε όση αυτοεκτίμηση θα έπρεπε. Αυτή η αίσθηση δεν ήταν η μόνη όψη της ματαιοδοξίας τους, αλλά συγκαταλεγόταν ανάμεσα στις πιο βλακώδεις.

Ακόμη και σ' αυτή την ηλικία –είχε κλείσει τα εβδομήντα επτά την προηγούμενη βδομάδα– σάστιζε μπροστά στις συνέπειες που είχε η ιδιοσυγκρασία του για τη ζωή του. Στην πραγματικότητα, ήξερε καλά πως η ίδια τόλμη, η ίδια απέχθεια για τις συμβάσεις, το ίδιο πάθος για παιχνίδι και η ίδια απελπισμένη δίψα για την υπέρβαση των ορίων, που τον οδήγησαν στα στρατόπεδα για να βοηθήσει άλλους, τον οδήγησαν στην αγκαλιά της Λινέτ Μείζον, συζύγου του στενού συνεργάτη του, Ρικ Μείζον, επίσης μέλους του συμβουλίου του Συλλόγου Χειρουργών: ενός ευφυέστατου, διαπρεπούς και εντελώς βαρετού άνδρα. Και όχι μόνο. Έλπιζε στον πρόλογο που έγραφε εκείνη την ημέρα –χωρίς να τον φορτώνει με επουσιώδεις αποκαλύψεις– να βάλει κάπως τα πράγα-

ματα στη θέση τους με την εντιμότητα της ταπεινοφροσύνης, να αποκαταστήσει τον πραγματικό εαυτό του στον ρόλο του γιατρού, τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο· και να δικαιώσει τη μνήμη όλων εκείνων που λησμονήθηκαν, εστιάζοντας μάλλον σ' αυτούς παρά στον εαυτό του. Ένωθε κάπου μέσα του πως αυτό ήταν μία αναγκαία πράξη αποκατάστασης της αλήθειας και βαθιάς μεταμέλειας. Και κάπου ακόμη βαθύτερα, φοβόταν πως τόση αυτοταπείνωση, τόση ταπεινοφροσύνη απλώς θα πρόσθετε ακόμη περισσότερα στη φήμη του. Ήταν παγιδευμένος. Το πρόσωπό του βρισκόταν παντού, αλλά δεν μπορούσε πια να δει τα δικά τους πρόσωπα.

Όνομα φημισμένο έχω κερδίσει, είπε.

Τι είναι αυτό;

Τένισον.

Δεν το έχω ξανακούσει.

«Οδυσσέας».

Κανείς δεν τον διαβάζει πια.

Κανείς δε διαβάζει τίποτα πια. Νομίζουν πως ο Μπράουνινγκ* είναι όπλο.

Νόμιζα πως μόνον ο Λόζον** σου άρεσε.

Ναι. Εκτός από τον Κίπλινγκ και τον Μπράουνινγκ.

Και τον Τένισον.

Είμαι μέρος όσων γνώρισα.

Αυτό είναι δικό σου, είπε εκείνη.

Όχι. Παραείναι... πώς το λένε;

Εύστοχο;

Ναι.

Θυμάσαι απ' έξω τόσα ποιήματα –και όχι μόνο–, αλλά δεν

* Robert Browning [1812-1889]. Άγγλος ποιητής και δραματουργός – ένας από τους κορυφαίους των βικτωριανών χρόνων. (Σ.τ.Μ.)

** Henry Archibald Hertzberg Lawson [1867-1922]. Αυστραλός πεζογράφος και ποιητής. (Σ.τ.Μ.)

μπορεί να σου έρθει στο μυαλό το πρόσωπο ενός ανθρώπου, είπε η Λινέτ Μείζον, χαϊδεύοντας με το χέρι της τον μαραμένο μηρό του.

Όχι.

Μπροστά στον θάνατο του ερχόταν ο Σέλεϊ – και ο Σαίξπηρ. Απρόσκλητοι. Και ήταν εξίσου μέρος της ζωής του πια: ήταν η ίδια η ζωή του. Λες και μια ολόκληρη ζωή μπορούσε να περιέχεται σ' ένα βιβλίο, σε μια πρόταση, σε λίγες λέξεις. Τόσο απλές λέξεις. Ήρθες στο πανηγύρι του θανάτου.* Το χλομό, ψυχρό, ονειροπόλο χαμόγελο.** Αχ, αυτοί οι παλιοί!

Ο θάνατος είναι ο γιατρός μας, είπε. Έβρισκε τις θηλές της εκκλησιαστικές. Ένας δημοσιογράφος στο δείπνο, εκείνο το βράδυ, τον είχε ρωτήσει για τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι.

Μια φορά, ίσως... είπε. Αλλά δύο; Γιατί;

Ήταν τέρατα, απάντησε ο Ντορίγκο Έβανς. Δεν μπορείς να καταλάβεις.

Ο δημοσιογράφος ρώτησε αν οι γυναίκες και τα παιδιά ήταν επίσης τέρατα. Και τα αγέννητα παιδιά τους;

Η ραδιενέργεια δεν επηρεάζει τις επόμενες γενιές, σχολίασε ο Ντορίγκο Έβανς.

Ωστόσο, δεν ήταν αυτό το ζήτημα και το ήξερε. Εξάλλου, δε γνώριζε καν αν οι επιπτώσεις της ραδιενέργειας μεταδίδονταν από γενιά σε γενιά. Κάποιος, πριν από πολύ καιρό, του είχε πει πως δε μεταδίδονταν. Ή πως μεταδίδονταν. Ήταν δύσκολο να θυμηθεί. Τελευταία επαναπαυόταν στην αυξανόμενα εύθραυστη υπόθεση πως ό,τι έλεγε ήταν σωστό και πως ό,τι ήταν σωστό, αυτό έλεγε.

Ο δημοσιογράφος είπε πως είχε κάνει ένα ρεπορτάζ για τους επιζώντες. Τους συνάντησε και τους κινηματογράφησε. Η δοκιμασία τους ήταν τρομερή και ισόβια, είπε.

* Σαίξπηρ: *Ερρίκος ο Τέταρτος*. (Σ.τ.Μ.)

** Πέρσι Σέλεϊ: «Για τον θάνατο». (Σ.τ.Μ.)

Δε λέω πως δεν ξέρεις τίποτα για τον πόλεμο, νεαρέ, απάντησε ο Ντορίγκο Έβανς. Λέω πως έμαθες μόνο ένα πράγμα. Και ο πόλεμος είναι πολλά πράγματα.

Απομακρύνθηκε. Ύστερα ξαναγύρισε.

Παρεμπιπτόντως, τραγουδάς;

Προσπάθησε να ξεχάσει εκείνον τον οικτρό, άκομπο και πραγματικά επονεϊδιστο σύντομο διαπληκτισμό όπως έκανε πάντα: με σάρκα. Χούφτωσε το στήθος της Λινέτ με τη θηλή ελεύθερη ανάμεσα στα δάχτυλά του. Ωστόσο, οι σκέψεις του παρέμεναν αλλού. Χωρίς αμφιβολία, ο δημοσιογράφος θα τρεφόταν για πολύ καιρό μ' εκείνο το περιστατικό: ένας ήρωας πολέμου που στην πραγματικότητα ήταν πολεμοκάπηλος, ξεμωραμένος γερο-ανόητος, αγαπούσε τα πυρηνικά όπλα και τελείωσε την κουβέντα τους ρωτώντας τον αν τραγουδούσε!

Κάτι όμως στον δημοσιογράφο τού είχε θυμίσει τον Ντάρκι Γκάρντινερ, αν και δεν μπορούσε να πει τι. Όχι το πρόσωπό του, ούτε η συμπεριφορά του. Το χαμόγελό του; Το θράσος του; Η τόλμη του; Ο Ντορίγκο ενοχλήθηκε από τον τρόπο του, αλλά θαύμασε την άρνησή του να λυγίσει μπροστά στο κύρος ενός ήρωα. Εσωτερική συνοχή; Αξιοπρέπεια; Πείτε το όπως θέλετε. Ή επιμονή στην αλήθεια; Ο ίδιος δεν ήταν σε θέση να πει. Δεν μπορούσε να εστιάσει σε κάτι: μια όμοια χειρονομία, μια συνήθεια... Μια παράξενη ντροπή εγέρθηκε μέσα του. Ίσως υπήρξε ανόητος. Και άδικος. Δεν ήταν πια σίγουρος για τίποτα. Ίσως, από κείνη την ημέρα του ξυλοδαρμού του Ντάρκι, δεν ήταν σίγουρος για τίποτα.

Θα γίνω ένα τέρας που τρέφεται με ψοφίμια, ψιθύρισε στο κοραλλένιο κοχύλι του αυτιού της: ένα όργανο των γυναικών που το έβρισκε ανείπωτα συγκινητικό, μ' εκείνη την απαλή ελικοειδή δίνη του, και πάντα του φαινόταν σαν πρόσκληση για περιπέτεια. Πολύ απαλά φίλησε τον λοβό της.

Θα έπρεπε να λες αυτό που σκέφτεσαι με δικά σου λόγια, είπε η Λινέτ Μείζον. Με τα λόγια του Ντορίγκο Έβανς.

Μπορεί να μη βρισκόταν πια σε γόνιμη ηλικία –είχε κλείσει

τα πενήντα δύο-, αλλά δεν ήταν καθόλου απερίσκεπτη· σιχαινόταν τον εαυτό της για την επιρροή που της ασκούσε αυτός ο ηλικιωμένος άνδρας. Ήξερε πως εκτός από τη γυναίκα του και την ίδια, διατηρούσε μιαν ακόμη σχέση, ίσως και δυο-τρεις άλλες. Δεν είχε καν το αισθησιακό προνόμιο να είναι η μόνη ερωμένη του. Δεν καταλάβαινε τον εαυτό της. Είχε την ξινόπικρη μυρωδιά των γηρατειών. Το στήθος του σακούλιαζε και οι θηλές του ήταν μαραμμένες. Το ερωτικό σμίξιμο μαζί του ήταν αναξιόπιστο· ωστόσο, το έβρισκε παράξενα ευεργετικό μ' έναν τρόπο που αφηφούσε τη λογική. Μαζί του ένιωθε την ακαταμάχητη ασφάλεια να την αγαπούν. Και όμως ήξερε πως ένα μέρος του –το μέρος που αυτή ήθελε περισσότερο, το μέσα του φως– παρέμενε ασύλληπτο, άγνωστο. Στα όνειρά της ο Ντορίγκο μετεωριζόταν πάντα μερικούς πόντους από πάνω της. Τη μέρα, δεν ήταν λίγες οι φορές που σκεφτόταν τη σχέση τους και εξοργιζόταν, τον κατηγορούσε, τον απειλούσε, της ήταν αδιάφορος... Όμως αργά τη νύχτα, ξαπλωμένη πλάι του, δεν ήθελε κανέναν άλλο.

Ο ουρανός ήταν απαίσιος του κερατά, είπε εκείνος κι εκείνη τον ένιωσε να ετοιμάζεται να σηκωθεί γι' άλλη μια φορά. Πάντα έφευγε μακριά, συνέχισε. Λες και δεν το άντεχε ούτε αυτός.

7

Όταν έφτασαν στο Σιάμ, στις αρχές του 1943, ήταν διαφορετικά. Κατ' αρχάς, ο ουρανός ήταν καθαρός και απέραντος. Οικείος ουρανός – ή έτσι νόμιζε. Ήταν η περίοδος της ανομβρίας, τα δέντρα γυμνά, δίχως ούτε ένα φύλλο, η ζούγκλα ανοιχτή, η γη σκοτισμένη. Δεύτερον, υπήρχε λίγο φαγητό. Όχι πολύ, όχι αρκετό, αλλά δεν κυριαρχούσε ακόμη ο λιμός, το εξαγριωμένο πλάσμα της πείνας δε ζούσε στην κοιλιά και στο μυαλό των ανδρών. Ούτε

η δουλειά που έκαναν για τους Ιάπωνες είχε μεταβληθεί σ' εκείνη την τρέλα, που θα τους σκοτώνε μαζικά σαν μύγες. Ήταν δύσκολη, αλλά τουλάχιστον αρχικά δεν ήταν τρέλα.

Όταν ο Ντορίγκο Έβανς, που βρισκόταν στην κεφαλή μιας ομάδας βουβών ΑΠ, χαμήλωνε το βλέμμα, έβλεπε μια ευθεία γραμμή από τοπογραφικούς πασσάλους, καρφωμένους στο έδαφος από τους μηχανικούς του Αυτοκρατορικού Ιαπωνικού Στρατού. Σημάδευαν τη διαδρομή ενός μελλοντικού σιδηροδρόμου, που χανόταν στο βάθος του ορίζοντα. Έμαθαν από τους Ιάπωνες μηχανικούς πως οι πάσσαλοι εκτεινόταν σε μια απόσταση τετρακοσίων δεκαπέντε χιλιομέτρων από τα βόρεια της Μπανγκόγκ μέχρι την Μπούρμα.

Επρόκειτο για μια μεγάλη σιδηροδρομική γραμμή, που προς το παρόν βρισκόταν στο στάδιο τμηματικών σχεδίων, φαινομενικά ακατόρθωτων διαταγών και μεγαλοπρεπών παραινέσεων εκ μέρους της Ανώτερης Ιαπωνικής Διοίκησης: ένας θρυλικός σιδηροδρόμος, αποτέλεσμα απόγνωσης και φανατισμού, φτιαγμένος από μύθο και ουτοπία στην ίδια ποσότητα του ξύλου, του μετάλλου και των αμέτρητων χιλιάδων αφανισμένων ζώων που θα απαιτούνταν για να υλοποιηθεί στη διάρκεια του επόμενου χρόνου. Ποια πραγματικότητα όμως έχει φτιαχτεί ποτέ από ρεαλιστές;

Τους εφοδίασαν με στομωμένα τσεκούρια και σάπιο σκοινί και τους έδωσαν την πρώτη διαταγή: ένα τεράστιο δάσος γιγάντιων τικ* που πλαισιώνει σε βάθος ενός χιλιομέτρου τις μελλοντικές ράγες.

Ο πατέρας μου συνήθιζε να λέει: Εσείς οι νέοι δεν είστε για δουλειά! είπε ο Τζίμι Μπίγκελου, καθώς περνούσε τον δείκτη του στη στομωμένη και οδοντωτή κόψη του τσεκουριού. Μακάρι να ήταν εδώ ο μπάσταρδος τώρα.

* Teak: τεράστια δέντρα που φύονται στις τροπικές περιοχές της Νοτιοανατολικής Ασίας. Το ύψος τους φτάνει τα 45 μέτρα και η διάμετρος του κορμού τους το ενάμισι μέτρο. (Σ.τ.Μ.)

8

Και ύστερα κανείς δε θα το θυμάται. Όπως τα μεγαλύτερα εγκλήματα. Θα είναι σαν να μη συνέβη ποτέ. Τα δεινά, οι θάνατοι, η θλίψη, η εξαθλίωση, η αξιοθρήνητα άσκοπη τεράστια δοκιμασία τόσων ανθρώπων. Ίσως όλα αυτά υπάρχουν μόνο μέσα σε τούτες τις σελίδες και στις σελίδες μερικών άλλων βιβλίων. Η φρίκη μπορεί να οριστεί σ' ένα βιβλίο, αν της δοθεί μορφή και νόημα. Στη ζωή όμως η φρίκη δεν έχει ούτε μορφή ούτε νόημα. Η φρίκη απλώς είναι. Κι όταν βασιλεύει, νομίζεις πως δεν υπάρχει τίποτα στην πλάση που να μην είναι φρίκη.

Η ιστορία που γέννησε αυτό το βιβλίο αρχίζει στις 15 Φεβρουαρίου του 1942, όταν με την πτώση της Σιγκαπούρης τελειώνει μία αυτοκρατορία και ξεφυτρώνει μία άλλη. Ωστόσο, το 1943, η υπερβολικά απλωμένη και με ανεπαρκείς πόρους Ιαπωνία αρχίζει να χάνει έδαφος και η ανάγκη της γι' αυτό τον σιδηρόδρομο γίνεται έντονη. Οι Σύμμαχοι εφοδιάζουν τον κινεζικό εθνικιστικό στρατό του Τσανγκ Κάι-Σεκ με στρατιωτικό εξοπλισμό μέσω της Μπούρμα και οι Αμερικανοί ελέγχουν τις θάλασσες. Για ν' αποκόψει αυτή την κρίσιμη γραμμή τροφοδοσίας των Κινέζων εχθρών της και να πάρει την Ινδία μέσω της Μπούρμα –όπως ονειρεύονται τώρα τρελά οι ηγέτες της–, η Ιαπωνία πρέπει να τροφοδοτήσει τις δυνάμεις της στην Μπούρμα με άνδρες και πολεμικό υλικό από ξηράς. Δεν έχει όμως ούτε τα χρήματα ούτε τον μηχανολογικό εξοπλισμό για να κατασκευάσει τον απαραίτητο σιδηρόδρομο. Ούτε και τον χρόνο.

Ωστόσο, ο πόλεμος έχει δική του λογική. Η Ιαπωνική Αυτοκρατορία είναι πεπεισμένη πως θα νικήσει. Το ακατάβλητο ιαπωνικό πνεύμα, το πνεύμα που δεν έχει η Δύση, το πνεύμα που η Αυτοκρατορία ταυτίζει με τη βούληση του

Αυτοκράτορα, εγγυάται τον τελικό θρίαμβο της Αυτοκρατορίας. Και η πίστη σ' αυτό το ακατάβλητο πνεύμα υποθάλλεται και υποστηρίζεται από την ευτυχή συγκυρία των σκλάβων – των εκατοντάδων χιλιάδων σκλάβων: Ασιατών και Ευρωπαίων και μεταξύ αυτών δύο χιλιάδων Αυστραλών ΑΠ, από τους οποίους οι περισσότεροι παραδόθηκαν στη Σιγκαπούρη –για στρατηγικούς λόγους– πριν καν αρχίσει η μάχη. Εννέα χιλιάδες από αυτούς θα σταλούν να δουλέψουν στον σιδηρόδρομο. Όταν, στις 25 Οκτωβρίου του 1943, η ατμομηχανή C 5631 θα εγκαινιάσει το ολοκληρωμένο τμήμα του Σιδηροδρόμου του Θανάτου, σέρνοντας πίσω της τρία βαγόνια με Ιάπωνες και Ταϊλανδούς αξιωματούχους, θα περάσει μπροστά από ατέλειωτους σωρούς ανθρώπινων οστών, ανάμεσα στα οποία και τ' απομεινάρια του ενός τρίτου εκείνων των Αυστραλών.

Σήμερα, η ατμομηχανή C 5631 εκτίθεται περήφανα στο μουσείο και αποτελεί μέρος του ανεπίσημου πολεμικού μνημείου της Ιαπωνίας, του Ναού Γιασουκούνι* στο Τόκιο. Μαζί με την ατμομηχανή C 5631, στον ναό εκτίθεται και το *Βιβλίο των ψυχών*, που περιλαμβάνει πάνω από δύο εκατομμύρια ονόματα – τα ονόματα εκείνων που σκοτώθηκαν προσφέροντας τις πολεμικές υπηρεσίες τους στον Αυτοκράτορα μεταξύ 1867 και 1951. Η διατήρηση της μνήμης τους στο ιερό *Βιβλίο των ψυχών* σημαίνει αυτόματα και την απαλλαγή τους από κάθε κακή πράξη που έκαναν στη διάρκεια της ζωής τους. Σ' αυτόν τον ατέλειωτο κατάλογο περιλαμβάνονται και τα ονόματα 1.068 ανδρών που καταδικάστηκαν για εγκλήματα πολέμου και εκτελέστηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Και ανάμεσα σ' αυτούς

* Yasukuni Shrine. Σιντοϊστικός ναός, ο οποίος οικοδομήθηκε από τον αυτοκράτορα Meiji [1852-1912], στη μνήμη όσων έδωσαν τη ζωή τους για την Ιαπωνική Αυτοκρατορία. (Σ.τ.Μ.)

τους 1.068 εκτελεσθέντες εγκληματίες πολέμου υπάρχουν μερικοί που εργάστηκαν στον Σιδηρόδρομο του Θανάτου και βρέθηκαν ένοχοι για την κακομεταχείριση των ΑΠ.

Η πλακέτα που βρίσκεται μπροστά στην ατμομηχανή C 5631 δεν κάνει καμία αναφορά σ' αυτό. Ούτε στη φρίκη της κατασκευής του σιδηροδρόμου. Δεν υπάρχει κανένα όνομα από τους εκατοντάδες χιλιάδες που πέθαναν κατασκευάζοντας εκείνο τον σιδηρόδρομο. Ούτε στον αριθμό τους δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν. Οι ΑΠ των Συμμάχων δεν ήταν παρά ένα μικρό μέρος –κάπου 60.000 άνδρες– όσων δούλεψαν σαν σκλάβοι σ' εκείνο το φαραωνικό έργο. Πλάι σ' αυτούς ήταν 250.000 άνδρες από το Ταμίλ, την Κίνα, την Ιάβα, τη Μαλαισία, την Ταϊλάνδη και την Μπούρμα. Ή μήπως περισσότεροι; Μερικοί ιστορικοί λένε πως πέθαναν 50.000 απ' αυτούς τους σκλάβους εργάτες, άλλοι 100.000, ορισμένοι 200.000. Κανείς δεν ξέρει.

Και κανείς δε θα μάθει ποτέ. Τα ονόματά τους ξεχάστηκαν ήδη. Δεν υπάρχει βιβλίο για τις δικές τους χαμένες ψυχές. Ας έχουν τουλάχιστον αυτή την παράγραφο.

Έτσι, ο Ντορίγκο Έβανς τελείωσε νωρίτερα εκείνη την ημέρα τον πρόλογό του για το βιβλίο του Γκάι Χέντρικς: *Σχέδια από τα στρατόπεδα ΑΠ*. Είχε ζητήσει από τη γραμματέα του να μην τον ενοχλήσει για τρεις ώρες, προκειμένου να μπορέσει να τελειώσει μια δουλειά, την οποία δεν κατάφερε να ολοκληρώσει κάμποσους μήνες τώρα και ήταν πια παραπάνω από εκπρόθεσμη. Ακόμη και αφού τελείωσε, ένιωθε πως ήταν μία ακόμη αποτυχημένη προσπάθεια να καταλάβει τι σήμαινε όλο αυτό· ένας ακόμη πρόλογος για άλλους, που ίσως μπορούσαν να εξηγήσουν απλώς τον Σιδηρόδρομο του Θανάτου.

Είχε την αίσθηση πως ο τόνος του ήταν ταυτόχρονα πολύ κραυγαλέος και πολύ προσωπικός. Κατά κάποιο τρόπο του θύμιζε τα προβλήματα που απέτυχε να λύσει σ' όλη του τη ζωή. Το κεφάλι του

ήταν γεμάτο με τόσο πολλά πράγματα και –με τον ένα ή τον άλλο τρόπο– απέτυχε να βάλει στο χαρτί οποιοδήποτε απ’ αυτά. Τόσο πολλά πράγματα, τόσο πολλά ονόματα, τόσο πολλοί νεκροί... κι ωστόσο δεν μπορούσε να γράψει ένα όνομα. Είχε σχεδιάσει στην αρχή του προλόγου του μια περιγραφή του Γκιά Χέντρικς και κάτι σαν σύντομη περιγραφή των γεγονότων της ημέρας που πέθανε, περιλαμβάνοντας την ιστορία του Ντάγκι Γκάρντινερ.

Ωστόσο, για τη σημαντικότερη λεπτομέρεια εκείνης της μέρας δεν έγραψε τίποτα. Κοίταξε τον πρόλόγο του, γραμμένο όπως πάντα με το συνηθισμένο πράσινο μελάνι του, έχοντας απλώς –αν όχι με κάποια ενοχή– την ελπίδα πως στην άβυσσο που απλωνόταν ανάμεσα στο όνειρο και στην αποτυχία του μπορεί να υπήρχε κάτι άξιο να διαβαστεί, κάτι που θα μπορούσε να μεταδώσει την αίσθηση της αλήθειας.

9

Δικαιολογημένα οι ΑΠ ενσάρκωναν την αργή κάθοδο στην τρέλα που ακολούθησε σε δύο μόνο λέξεις: *η Γραμμή*. Μετά, υπήρχαν γι’ αυτούς μόνο δύο είδη ανθρώπων: εκείνοι που ήταν *στη Γραμμή* και η υπόλοιπη ανθρωπότητα που δεν ήταν. Ή ίσως μόνο ένα είδος: αυτοί που *πέρασαν από τη Γραμμή και επέζησαν της Γραμμής*. Ή, τέλος, κανένα απολύτως. Τον στοίχειωνε όλο και περισσότερο η σκέψη πως ήταν μόνο εκείνοι που *πέθαναν στη Γραμμή*. Φοβόταν πως μόνο σ’ αυτούς βρισκόταν η τρομερή τελειότητα δοκιμασίας και γνώσης που έκανε κάποιον εντελώς άνθρωπο.

Ξαναφέροντας στη μνήμη του τους πασσάλους του σιδηροδρόμου, ο Ντορίγκο Έβανς έβλεπε πως υπήρχαν γύρω τους τόσο πολλά αδιανόητα, άφατα, ακατάληπτα, ανίερα, απερίγραπτα πράγματα. Το πρακτικό νόημα των πασσάλων ήταν προφανές.

Δεν εξωτερίκευαν όμως κανένα συναίσθημα. Τι είναι μια γραμμή; αναρωτήθηκε. Τι είναι η Γραμμή; Μια γραμμή είναι κάτι που προχωράει από ένα σημείο σ' ένα άλλο –από την πραγματικότητα στη μη πραγματικότητα, από τη ζωή στην κόλαση– «μηδενικού πλάτους», όπως θυμόταν να την περιγράφει ο Ευκλείδης στη σχολική γεωμετρία. Ένα μήκος χωρίς πάχος, μια ζωή χωρίς νόημα, η παρέλαση από τη ζωή στον θάνατο. Ένα ταξίδι στην κόλαση.

Στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του στο Παραμάτα, μισό αιώνα αργότερα, ο Ντορίγκο Έβανς λαγοκοιμόταν, τινάζοταν, ονειρευόταν τον Χάροντα, τον απεχθή πορθμέα που μεταφέρει τους νεκρούς από τη λίμνη της Στυγός στα Τάρταρα, με ναύλο έναν οβολό τοποθετημένο στο στόμα τους. Στο όνειρό του μουρμούριζε στίχους του Βιργιλίου, που περιγράφουν τον τρομερό Χάροντα: φρικτός και δύσοσμος, το πρόσωπό του καλυμμένο από τ' αχτένιστα λευκά μαλλιά του, τ' αγριωπά μάτια του κάρβουνα αναμμένα, ο βρόμικος μανδύας του να κρέμεται από έναν κόμπο στον ώμο του.

Τη νύχτα που βρισκόταν ξαπλωμένος εκεί με τη Λινέτ Μείζον, είχε πλάι στο κρεβάτι –όπως πάντα, άσχετα με το πού βρισκόταν– ένα βιβλίο, καθώς όταν έφτασε στη μέση ηλικία, ξαναγύρισε στη συνήθειά του να διαβάζει. Ένα καλό βιβλίο, είχε καταλήξει, σε κάνει να θέλεις να το ξαναδιαβάσεις. Ένα σπουδαίο βιβλίο σε σπρώχνει να ξαναδιαβάσεις την ίδια σου την ψυχή. Τέτοια βιβλία έβρισκε σπάνια και καθώς γερνούσε, ακόμη σπανιότερα. Ωστόσο, έψαχνε άλλη μια Ιθάκη: ο αιώνιος προορισμός του. Διάβαζε αργά το απόγευμα. Τα βράδια δεν κοίταζε σχεδόν ποτέ τι ήταν το βιβλίο που βρισκόταν δίπλα του, γιατί λειτουργούσε σαν φυλακτό ή γούρι – ένας προσωπικός θεός που τον φύλαγε και τον συνόδευε με ασφάλεια στον κόσμο των ονείρων.

Το βιβλίο του εκείνο το βράδυ ήταν δώρο μιας αντιπροσωπείας γυναικών από την Ιαπωνία, που είχαν έρθει με σκοπό ν' απολογηθούν για τα εγκλήματα πολέμου που διέπραξαν οι συμπατριώτες τους. Εμφανίστηκαν με τελετουργική επισημότητα, βιντεοκάμερες και δώρα, ένα εκ των οποίων ήταν παρόξενο: με-

ταφράσεις γιαπωνέζικων ποιημάτων για τον θάνατο, αποτέλεσμα μιας παράδοσης που θέλει τους Γιαπωνέζους ποιητές να γράφουν όλοι μαζί ένα μεγάλο τελικό ποίημα. Το είχε βάλει στο κομοδίνο από σκούρο ξύλο δίπλα στο μαξιλάρι του, ευθυγραμμίζοντάς το προσεκτικά με το κεφάλι του. Πίστευε πως τα βιβλία είχαν μία αύρα που τον προστάτευε, πως χωρίς ένα στο προσκεφάλι του θα πέθαινε. Χωρίς γυναίκες κοιμόταν μετά χαράς. Χωρίς βιβλίο ποτέ.

Αύγουστος 1943

Ο Αυστραλός χειρουργός Ντορίγκο Έβανς νιώθει να τον στοιχειώνει ακόμη, ύστερα από δύο χρόνια, η παθιασμένη αγέννηση του με τη γυναίκα του θείου του. Η ζωή του σε ένα ισπανικό στρατόπεδο αιχμαλώτων πολέμου, στον *Σιδηρόδρομο του Θανάτου*, που συνδέει την Τσιλάνδη με τη Βερμανία δεν είναι παρά ένας καθημερινός αγώνας να προστατεύσει τους άντρες του από τους ξιλοδαρμούς, την πείνα και τη χαλέρα. Μέχρι την ημέρα που λαμβάνει ένα γράμμα που θα τον σπρώξει για πάντα.

Ένα αριστουργηματικό μυθιστόρημα για τις πολλαπλές όψεις του καλού και του κακού, της αγάπης και του θανάτου, καθώς ένας άνθρωπος επιβιώνει και ωριμάζει, μόνο και μόνο για να ανακαλύψει όλα όσα έχει χάσει.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-1243-6

9 786180 112436

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 16433

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ